

Інноваційні технології в дошкільній освіті – 2024 : збірник наукових статей за матеріалами VII Міжн. наук.-практ. конференції «Інноваційні технології в дошкільній освіті» (м. Переяслав, 16-17 травня 2024 р.). Л.О. Калмикова (Ред.). Переяслав, 2024. С. 78–83. DOI: 10.5281/ZENODO.1163708 URL: <https://preschool-conference.com/index.php/conference/issue/view/8/34> (дата звернення 14.06.2024 р.). Індексується в інших наукометричних базах даних (Crossref).

НОВИЙ ПОГЛЯД НА СИТУАЦІЮ ОЦІНКИ ГОТОВНОСТІ ДИТИНИ ДО ШКОЛИ

A new look at the situation of assessing a child's readiness for school

Tamara Pirozhenko

*DSc. in Psychology, Professor, Corresponding Member of the NAES of Ukraine, Head of the
Laboratory of Preschooler Psychology*

G.S. Kostiuk Institute of Psychology, NAES of Ukraine

E-mail: 5197536tp@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-9822-4819>

Liudmyla Soloviova

Ph.D. in Psychology, Senior Researcher, Laboratory of Preschooler Psychology

G.S. Kostiuk Institute of Psychology, NAES of Ukraine

E-mail: soloviova.liudmyla@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-3584-9779>

Abstract

The article presents the view of scientists on the assessment of a child's readiness to study in a modern Ukrainian school. The developed diagnostic model of a child's readiness for schooling is considered. The constituent components of this readiness have been determined. They are based on a competent and holistic approach to assessing the psychological achievements of a child of older preschool age. A new toolkit is presented - express diagnostics "Magic Transformations". Its purpose is to assess the current state of development of a child of older preschool age social and psychological qualities, soft skills, the basis of key competencies of a preschooler. The methodology contains a clear algorithm of actions for preparation, implementation and

generalization of results. The developed strategies of personal development interaction of an adult with children with different levels of readiness for schooling are indicated.

Key words: readiness for school, child's development situation, soft skills, preschool maturity.

Вступ

Вступ дитини до школи – серйозний крок у її житті, тож рішення педагогів та батьків щодо його здійснення має бути виваженим та обґрунтованим. На сьогодні за українським законодавством підставами для зарахування дитини до першого класу є досягнення нею шестирічного віку, заява одного з батьків та медична довідка встановленого зразка. Формально це означає, що школа має приймати до своїх лав усіх дітей відповідного віку. Але питання, чи усі ці майбутні першокласники в умовах сьогодення готові до зустрічі з новими завданнями, які висуватиме перед ними шкільне життя, залишається відкритим. Адже в наслідок війни українське дошкілля зазнало численних освітніх втрат. Актуальність проблеми оцінки готовності дитини до шкільного навчання посилюється й тим, що перехід дитини до нової соціальної ситуації розвитку відбувається в умовах змін та реформування самої школи (Концептуальні засади реформування середньої школи «Нова українська школа», 2016).

Завдання послаблення наслідків освітніх втрат, підтримки вікових та індивідуальних досягнень розвитку дітей старшого дошкільного віку, забезпечення наступності дошкільної та початкової ланок освіти на сьогодні є вкрай важливим, що й обумовило мету нашого дослідження, спрямовану на пошук та розробку засобів психологічної діагностики готовності дитини до шкільного життя.

Методи дослідження

Проблема діагностики готовності дітей дошкільного віку до систематичного навчання в школі не є новою. У практиці широко використовуються різноманітні критерії та методи оцінки цієї готовності. Кожні з визначених морфологічних, фізіологічних, психологічних, соціальних

показників та якостей розвитку дитини, які вказують на її готовність до навчання в першому класі, є вкрай важливими, підкреслюють багатогранність досліджуваного явища, їх впливовість для оволодіння дитиною новою ситуацією розвитку – ситуацією систематичного шкільного навчання, а також розширюють уявлення психолога про можливості майбутнього учня.

Науковцями лабораторії психології дошкільника Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України було доведено необхідність оновлення діагностичного інструментарію оцінки готовності дитини до школи із включенням складових компонентів, які визначають світові освітні тенденції в оцінці результатів навчання на шляху здійснення безперервної освіти людини впродовж життя, ключовими з яких виступають життєві компетентності. Ключові компетентності дитини дошкільного віку спираються на досвід тих видів діяльності, які вона засвоює в дитинстві. Оцінка готовності дитини до шкільного навчання через аналіз базових компетентностей, посилює акценти на формуванні важливих навичок, які проявляються в їх структурі. Тим самим, увага до сформованості необхідних дитині в ситуації переходу від дошкільної до початкової освіти наскрізних (м'яких) вмінь та навичок, які свідчать про компетентності старшого дошкільника, сприяє рішенню проблеми наступності між дошкільною та початковою освітою з врахуванням сьогоденних викликів.

Результати

Розроблено діагностичну модель готовності дитини до шкільного навчання, що включає емоційно-ціннісну, пізнавальну, комунікативну, творчу та регулятивну складові, в яких однаково важливими і взаємопов'язаними є ставлення, знання, способи мислення, почуття, регуляція, творчість, взаємодія та комунікація. Ми розглядаємо цю модель як оптимальне поєднання комплексу компонентів, який охоплює всі основні сфери розвитку та діяльності дитини: інтелектуальну, емоційну, вольову, особистісну, ігрову, творчу. Дана модель дозволяє визначити рівень сформованості досягнень психічного розвитку дитини, основи ключових компетентностей дошкільника – наскрізних здатностей, вмінь, навичок, досвіду, які дитина демонструє у повсякденній

життєдіяльності та у спеціально створених ситуаціях освітньої взаємодії. Якісні та кількісні характеристики її складових висвітлюють перспективу навчання дитини з позиції компетентнісного та цілісного підходу до оцінки розвитку сформованих психологічних досягнень.

На основі даної моделі було розроблено науково-обґрунтовану систему експертної оцінки, тестування та діагностики дітей старшого дошкільного віку для збалансованого підходу до оцінки готовності дитини до шкільного навчання в умовах сучасних змін та реформування системи початкової освіти. Діагностичний інструментарій узгоджений із положеннями Стандарту дошкільної освіти України щодо вимог до основних компетентностей здобувача освіти, які корелюють із Стандартом початкової освіти та, в такий спосіб, забезпечують можливість дотримання принципів наступності та узгодженості освітніх впливів на особистість на різних ланках здобуття освіти впродовж життя.

Розроблений інструментарій – експрес-діагностика «Чарівні перетворення» використовується з метою оцінити актуальний стан розвитку у дитини старшого дошкільного віку соціально-психологічних якостей, життєвих вмінь та навичок (Піроженко, Карабаєва, Соловійова, Хартман, 2023).

Використання експрес-діагностики оцінки готовності дитини до систематичного навчання у школі надає для аналізу широкий набір вмінь та навичок, серед яких головними виступають: - вміння взаємодіяти з дорослим у ситуації освітньої взаємодії; - здатність оцінювати складність гри, вправи, завдання; - вміння робити вибір/обирати спосіб (метод) виконання завдань; - здатність об'єктивно оцінювати результат (продукт виконання) власної діяльності; - здатність створювати образи, оперувати в уяві; - вміння виконувати дії за зразком; - вміння виконувати дії за словесною інструкцією; - вміння виявляти цілеспрямованість, активність у досягненні мети, готовність долати труднощі. У діагностиці також враховано наявність у дитини досвіду ігрової діяльності та досвіду взаємодії з однолітками.

Експрес-діагностика проводиться у формі ігрової взаємодії дорослого з дитиною за тематичним сценарієм діагностичної бесіди «Чарівні перетворення», який об'єднує пізнавально-дослідницькі завдання «Придумай гру з іграшкою», «Шлях до чарівної скриньки» «Чарівні перетворення фігури». Вона містить чіткий алгоритм дій підготовки, проведення та узагальнення результатів. На основі отриманих даних формулюється висновок щодо можливості успішного переходу дитини в нову (наступну) ситуацію розвитку – початок навчання в школі, а також визначаються стратегії особистісно-розвивальної взаємодії дорослого з дітьми з різними рівнями готовності до шкільного навчання (Дошкільник: крок у шкільне життя, 2023).

Висновки

Отже, ми утверджуємо новий погляд на ситуацію оцінки готовності дитини до систематичного шкільного навчання й пропонуємо аналізувати динаміку досягнень дитини у процесі здобуття освіти крізь призму формування наскрізних вмінь та навичок.

Результати, які демонструє дитина під час застосування розробленої методики діагностичної оцінки готовності до школи, надають можливість побачити та інтерпретувати якісні характеристики розвитку старшого дошкільника. Вони розкривають процес набуття життєво важливих компетентностей дитини та спрямовують висновки на врахування індивідуальної соціально-педагогічної ситуації розвитку та прояву індивідуальних психологічних особливостей старшого дошкільника, які визначатимуть зміст психолого-педагогічного супроводу та підтримки дитини на етапі переходу від дошкільної до початкової освіти.

Література

Дошкільник: крок у шкільне життя : навч.-метод. посібник. (2023). /Піроженко, Т.О., Карабасва, І.І., Соловійова, Л.І., Токарева, Л.Д., Федорчук, О.І., Хартман, О.Ю. / за наук. ред. Т.О.Піроженко. Київ: Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України. 149 с. <https://lib.iitta.gov.ua/735988>

Концептуальні засади реформування середньої школи «Нова українська школа». (2016).

<https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>

Піроженко, Т.О., Карабаєва, І.І., Соловйова, Л.І., Хартман, О.Ю. (2023). *Інструментарій оцінювання готовності дитини старшого дошкільного віку до навчання в умовах реформування української школи : методичні рекомендації.* Київ: Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України. 36 с. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/735298>